

Bestrijding van Aziatische hoornaar

Tekst René Janssen (Bionet Natuuronderzoek) en Rob Voesten (NatuurlijkRob)

De Aziatische hoornaar is door zijn gedrag een bedreiging voor de imkerij. Naast dat de hoornaar bijen vangt, zorgt hij ook voor stress, waardoor bijen geen voedsel meer binnenhalen (Requier e.a., 2020). De Aziatische hoornaar is opgenomen op de Unielijst van de EU verordening invasieve exoten.

In *Bijenhouden 2021-3* (Van der Laan, 2021) en in *Bijenhouden 2022-4* (Janssen e.a., 2022) is meer te lezen over de achtergronden van de Aziatische hoornaar. Met de verwachting dat de Aziatische hoornaar in Nederland verder zal uitbreiden, gaven de provincies Noord-Brabant en Limburg de auteurs de opdracht een pilot uit te voeren om nesten efficiënter te kunnen vinden en bestrijden. In deze pilot hebben we verschillende methodes verkend en getest. In dit artikel leest u hier meer over.

Herkenning, ecologie en bestrijding

De Aziatische hoornaar is iets kleiner dan de Europese hoornaar. Vooral de zwarte kop en het borststuk (die bij de Europese hoornaar bruinrode tinten hebben) en de zwarte poten met gele uiteinden zijn zeer kenmerkend. Een volk Aziatische hoornaars begint in het voorjaar met een bevruchte koningin die een nestje maakt waarin ze eitjes legt. De werksters die hierin ontstaan jagen op insecten, verzorgen de larven en bouwen een nest zo groot als een kleine skippybal, waar het volk naartoe verhuist als het uit het primaire nest gegroeid is. In de periode augustus-november vliegen enkele honderden koninginnen uit die vervolgens paren en zich daarna verspreiden tot enkele tientallen kilometers van het nest om te overwinteren op een beschutte plek. Op deze manier verspreidt deze soort zich als een olievlek over Europa. Om verspreiding en verdichting te voorkomen is het noodzakelijk het nest inclusief de koningin te vinden en te verdelgen. Het doden van alleen werksters heeft geen enkel nut.

Validatie van waarnemingen en vinden van nesten

Alle waarnemingen van Aziatische hoornaars worden sinds 2017 verzameld via www.waarneming.nl/go/vespa-velutina. Na controle van de foto's bleek het vaak te gaan om een waarneming van de Europese hoornaar. Op een deel van de foto's stond een mannetje Aziatische hoornaar. Deze meldin-

gen worden hier niet verder behandeld.

De gevalideerde meldingen in een vroeg stadium betroffen 19 koninginnen, waarvan de meeste gevangen zijn. De meest noordelijke waren twee koninginnen in Nijmegen en één koningin in Amersfoort. Over heel Nederland zijn er in 2022 naast de koninginnen minstens 85 nesten gevonden. Op zes locaties zijn zowel het primaire als het secundaire nest gevonden en bestreden. In Noord-Brabant zijn op 31 locaties, en in Limburg zijn op 18 locaties nesten verwijderd. In Zeeland zijn 33 nesten bestreden.

In Limburg en Noord-Brabant zijn vanaf de gemelde waarnemingen de nesten gevonden met behulp van telemetrie (werksters krijgen een klein zendertje en kunnen zo worden gevolgd naar hun nest naar (Kennedy e.a., 2018) en de wiekpotmethode. Een wiekpot met bier/wijn/suikermengsel, de wespenlokstof Trappit of een stuk honingraat lokt Aziatische hoornaars. Op de pot zijn ze te vangen en kunnen ze met een acrylstift worden gemerkt. Tijdens het wegvliegen wordt de vliegrichting bepaald en getimed hoe lang een dier wegblijft (VBI/Vespawatch, 2022). Uit de geklokte tijden blijkt dat nesten ongeveer 120 meter ver liggen per minuut weg. Dus: Bij 2:30 weg hangt het nest ongeveer 300 meter in de richting van de vliegafstand. Tabel 1 geeft een overzicht per provincie met welke methode hoeveel nesten (onderverdeeld per fase van het nest) zijn gevonden.

Op locaties waar lokaal mensen wiekpotten ophingen, werden nesten meermaals binnen twee uur gevonden met een combinatie van de gebruikte zoekmethodes (Janssen en Voesten, 2023). Imkers die individuele Aziatische hoornaars doodden, belemmerden het vinden van nesten meermaals. Het vinden van nesten met de wiekpotmethode en de verplaatsingsmethode (Vranken, 2023) is relatief simpel en met geringe investeringen te leren en op te pakken. Het gebruik van zenders kost exclusief manuren meer geld, maar is vaak effectiever, zeker op grotere afstand.

Tabel 1. Methode van de gevonden nesten in 2022

	Limburg			Noord-Brabant				Totaal
	Koningin gedood	Primair	Secundair	Koningin gedood	Primair	Secundair	Onbekend	Subtotaal
Melding	3	2		3	8	4	4	24
Telemetrie		2	11		1	10		24
Wiekpotmethode		1	4			4		9
Zichtwaarneming		1			1	2		4
Subtotaal	3	6	15	3	10	20	4	61

Een gezenderde Aziatische hoornaar komt terug om te drinken op een wiekpot in Teringen. Hierdoor kon het dier hervangen worden. De zender werd hergebruikt voor het vinden van een tweede nest. Een stuk honingraat blijkt Aziatische hoornaars om onverklaarbare redenen soms beter te lokken dan een wiekpot met wespenlokstof Trappit of een bier/wijn/suikermengsel. Foto Rob Voesten

Bestrijding van nesten

Een ander doel van de pilot was het testen van verschillende bestrijdingsmethodes. In 2022 is de Aziatische hoornaar bestreden met verschillende methodes. Als eerste zijn koninginnen gevangen in het voorjaar. Het bestrijden van nesten kan op verschillende manieren. Het primaire en secundaire nest met een accustofzuiger opzuigen en het nest verwijderen, of door hooghangende en moeilijk toegankelijke secundaire nest met een lans mechanisch te behandelen met diatomeeënaarde onder 5 bar tot 32 meter hoogte. Nesten in gebouwen zijn met permethrin behandeld zoals toegelaten door het Ctgb. Tijdens de looptijd van het project werd duidelijk dat het in Vlaanderen gebruikelijke gif Permas-D (en in minder mate Ficam-D) geen toelating heeft voor het gebruik in bomen.

Het mechanisch bestrijden van een nest met een accustofzuiger en daarna wegnemen van het nest vanuit bijvoorbeeld een hoogwerker is effectief, maar niet overal inzetbaar en soms ook relatief kostbaar. Met een uitschuifbare lans tot 32 m bleken nesten met relatief weinig moeite snel te behandelen te zijn met diatomeeënaarde.

Reuze bedankt!

Het vinden en bestrijden van nesten was niet mogelijk geweest zonder de tomeloze inzet van iedereen die alert was op het mogelijk voorkomen van de Aziatische hoornaar in hun omgeving en het doorgeven van hun waarnemingen. Veel lokale imkerverenigingen en afdelingen zoeken momen-

Gezenderde Aziatische hoornaar op een wiekpot in Craubeek. Foto René Janssen

Jagende Aziatische hoornaar voor een bijenkast. Foto Daan Drukker

teel informatie over de soort en nodigen specialisten uit om een verhaal hierover te houden. Het webinar dat we in juni 2022 hielden, is nog altijd vinden op het ledengedeelte van de NBV. We merken dat er ook "task forces" worden opgericht. Wij moedigen dit aan.

Doorzicht naar 2023

De toename van de soort in Nederland is exponentieel en door de alertheid van mensen resulteerde dit in een recordaantal bestreden nesten. Het vangen van koninginnen in het voorjaar met selectieve vallen zoals Soete (2023) beschrijft, helpt problemen later in het jaar te voorkomen. Vanaf juli op een stoeltje schuiven voor de kasten gaan zitten en geconcentreerd een half uur observeren helpt de soort op te merken bij een bijenstand, alsook het ophangen van wiekpotten, voerramen of kijken bij schuimhoning en waszegels. Vooral in de zuidelijke provincies Zeeland, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Limburg zullen aankomend voorjaar koninginnen selectief gevangen moeten worden, en daarna nieuwe nesten gezocht en verwijderd moeten worden om verspreiding en verdichting van de soort tegen te gaan. ●

Literatuurlijst zie aanvullingen op de NBV-site: bit.do/aanvullingen-bijenhouden

